

بررسی مسائل حقوقی، نظامی و زیست محیطی

دریای خزر

مؤلف:

مرتضی شجاع

عنوان و نام پدیدآورنده: بررسی مسائل حقوقی، نظمی و زیست محیطی دریای خزر / مرتضی شجاع

مشخصات نشر: تهران: اندیشه عصر، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۵۴ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۸۷-۷۱-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: حقوق دریاها - - دریای خزر، منطقه

موضوع: محیط زیست - - دریای خزر، منطقه

رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ف ۴ ب ۳ / ۱۶۰ DSR

رده بندی دیویی: ۳۴۰/۲۴

شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۰۳۵۶۱

نام کتاب	: بررسی مسائل حقوقی، نظمی و زیست محیطی دریای خزر
تدوین	: مرتضی شجاع
ناشر	: اندیشه عصر ۶۶۴۲۴۶۱۷
شمارگان	: ۱۰۰۰ جلد
نوبت	: چاپ اول
تاریخ انتشار	: ۱۳۹۰
قیمت	: ۴۲۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۱۸۷-۷۱-۷

مرکز پخش: تهران - میدان انقلاب - خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) -

پلاک ۷۱ (قدیم ۲۲۵) - طبقه اول - اندیشه سبز نوین (مشعوف)

تلفن: ۶۶۴۶۳۵۱۸ فاکس: ۶۶۹۷۳۲۷۸

همراه: ۰۹۱۲۱۳۵۱۴۸۲

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: ویژگیهای جغرافیایی خزر
۵	نامهای دریای خزر
۶	مطالعات دریای خزر
۷	مختصات و ویژگیهای جغرافیایی خزر
۹	خزر در سیاست بین الملل
۱۰	اهمیت ژئواکونومیک خزر
۱۵	اهمیت ژئوپلیتیک خزر
۱۷	روسیه در خزر
۲۲	آمریکا در خزر
۳۳	فصل دوم: مسائل حقوقی دریای خزر
۳۵	رژیم حقوقی دریای خزر قبل از انقلاب ۱۹۱۷
۳۶	رژیم حقوقی خزر از انقلاب ۱۹۱۷ تا فروپاشی شوروی
۳۹	رژیم حقوقی خزر از فروپاشی شوروی تا کنون
۴۲	پیدایش اختلافات در رژیم حقوقی دریای خزر
۴۵	مبانی نظری رژیم حقوقی جدید
۴۷	مواضع کشورهای ساحلی در شکل دهی رژیم حقوقی دریای خزر
۶۳	برگزاری نشنهای مختلف بری شکل دهی رژیم حقوقی جدید
۶۹	فصل سوم: مسائل نظامی دریای خزر
۷۲	اختلاف بر سر حوزه های نفت و گاز
۷۹	سیاست منطقه ای و نظامی شدن خزر
۷۹	روسیه، خارج نزدیک و نفوذ بازیگران خارجی
۸۳	واکنش روسیه به حضور قدرتهای خارجی و تبعات آن

کاسفور، ابتکار روسی و امنیت خزر	۸۷
نقش آمریکا در نظامی کردن دریای خزر	۹۰
روابط آمریکا و آذربایجان	۹۰
روابط آمریکا و قزاقستان	۹۳
روابط آمریکا و ترکمنستان	۹۴
نگارد خزر: ابتکار آمریکا برای امنیت خزر	۹۴
نیروی دریایی کشورهای حاشیه دریای خزر	۹۷
روسیه	۹۷
ایران	۹۹
آذربایجان	۱۰۰
قزاقستان	۱۰۱
ترکمنستان	۱۰۳
فصل چهارم: مسائل زیست محیطی دریای خزر	۱۰۷
جایگاه محیط زیست در مطالعات امنیت	۱۰۹
منابع الوده کننده خزر	۱۱۱
۱- فضولات انسانی	۱۱۱
۲- فضولات صنعتی	۱۱۴
۳- آلودگیهای کشاورزی	۱۲۱
کاهش ذخایر آبزیان خزر	۱۲۲
کوانسیون زیست محیطی دریای خزر	۱۲۵
نتیجه گیری	۱۲۹
فهرست منابع	۱۳۷

دریای خزر از دیرباز مورد توجه اربابان علم سیاست، روابط بین الملل و دانش ژئوپلیتیک بوده است. فی المثل خزر بخشی از هارتلند مورد نظر مکیندر بود. بعد از فروپاشی شوروی نیز این اهمیت همچنان حفظ شد. از دیدگاه برخی، در گفتمان اقتصادی حاکم بر روابط بین الملل پس از جنگ سرد، خزر به واسطه برخورداری از منابع متنابع انرژی اهمیت یافته است. اما اهمیت خزر در این برهه صرفاً به جهت برخورداری از منابع انرژی نیست، بلکه رقابتهای قدرتهای بزرگ در حریم شوروی سابق نیز جایگاه خزر را در رویکرد استراتژیک و ژئوپلیتیک وزین می کند.

این منطقه با اهمیت با مسائل زیادی روبرو است. در یک بررسی تطبیقی می توان آنها را در قالب مسائل حقوقی، مسائل نظامی - امنیتی و مشکلات زیست محیطی خلاصه کرد. با وجود اینکه دو دهه از فروپاشی شوروی می گذرد. اما کشورهای ساحلی تاکنون قادر به شکل دهی رژیم حقوقی در دریا نبودند. این

موضوع به عوامل گوناگونی بستگی داشته و تبعات خاصی نیز به همراه داشته است.

فرایندهای نظامی و امنیتی خزر نیز با فروپاشی شوروی وارد مرحله جدیدی شده است. به نظر می رسد که از منظر ژئوپلیتیک خزر یک منطقه کاملاً فعال است. در این منظر فرایندهای نظامی و امنیتی به عنوان مهمترین ابعاد مورد بررسی قرار می گیرند.

اما بخشی دیگر از مشکلات خزر به معضلات زیست محیطی دریا باز می گردد. ورود انواع و اقسام مواد آلاینده صنعتی و نفتی، فاضلات انسانی، برخی جانداران مهاجم غیر بومی و ... موجبات ایجاد فرایندی در دریا شده است که در صورت تداوم به طور قطع و یقین به مرگ اکوسیستم جانوری دریا منتهی خواهد شد و از آن یک دریای مرده خواهد ساخت.

این دفتر تلاش دارد تا وضعیت رژیم حقوقی، فرایند نظامی شدن و شرایط زیست محیطی دریای خزر را مورد بررسی قرار دهد. بر این اساس نگاه غالب بر این دفتر نگاهی امنیتی در سطوح سه گانه فوق است. از این رو فصل اول این دفتر به مختصات خزر خواهد پرداخت. مواردی نظیر ویژگیهای جغرافیایی، جایگاه ژئوپلیتیکی و اهمیت ژئواکونومیکی این دریا در این فصل مورد بازبینی قرار خواهد گرفت. در فصل دوم به معضلات حقوقی خزر اشاره خواهد شد و مواضع کشورهای ساحلی و سایر کشورهای ذی دخیل شناسایی خواهد گردید. در فصل سوم به فرایند نظامی شدن، خزر اشاره خواهد گردید. فرایندی که در دهه اول قرن بیست و یکم آغاز شده و با شتاب ادامه یافت. در فصل پنجم نیز به معضلات زیست محیطی دریا پرداخته خواهد شد. در این فصل به منابع آلوده کننده و البته بر آثار این منابع آلاینده بر زیست جانوری دریا اشاره خواهد رفت. در نهایت امر نیز نتیجه گیری ارائه خواهد شد.